

Hondsrug en Veenlanden

Editie 8, Jaargang 3, Nummer 2

Over het Drouwenerzand

Over Distelulinders

en nog veel meer onderwerpen!

ivn natuur
educatie
Borger-Odoorn

Cursus: Determineren van wilde planten

Volgend jaar komt er een cursus Determineren van wilde planten.

Deze cursus wordt gegeven door ons lid en plantenkenner Koos Roggeveld die in het natuurmoment in dit nummer beschrijft hoe zijn belangstelling voor wilde planten werd gewekt.

In de cursus doe je basiskennis over wilde planten op. Hoe ze zijn gebouwd, in welke groepen ze worden ingedeeld en in welke landschappen ze voorkomen. De focus van de cursus ligt op het determineren van wilde planten, oftewel het achterhalen van de naam. Dit gaan we doen met behulp van de bekende Heukels' flora van Nederland. Het oefenen met deze flora is het belangrijkste onderdeel van de cursus. Als je de naam van een plant kent is het gemakkelijk om op internet of in boeken veel meer informatie te achterhalen.

Volgend jaar verschijnt er een nieuwe druk van deze flora. De huidige drieëntwintigste druk is echter nog niet uitverkocht en is op dit moment met een flinke korting te koop in de boekwinkels. Als je overweegt om volgend jaar mee te doen met de cursus is het wellicht het overwegen waard om deze flora nu reeds aan te schaffen. Wachten op de nieuwe druk kan misschien ook maar het is niet zeker of deze nog voor aanvang van de cursus verschijnt. Zodra we de verschijningsdatum weten melden we dat in onze nieuwsbrief.

De cursus bestaat uit vier lesavonden en even zoveel excursies in de omgeving van Borger.

Foto: Grasklokje (*Campanula rotundifolia*) ©Lenie Doornkamp

De datums zijn nu ook bekend.

week 16: donderdagavond 16 april (theorie), zaterdag 18 april (praktijk)

week 19: donderdagavond 7 mei (theorie), zaterdag 9 mei (praktijk)

week 22: donderdagavond 28 mei (theorie), zaterdag 30 mei (praktijk)

week 28: donderdagavond 9 juli (theorie), zaterdag 11 juli (praktijk)

De prijs van de cursus is nog niet bekend maar wordt zo laag mogelijk gehouden. Wel is genoemde flora noodzakelijk naast een 10 tot 20 maal vergrotende loep, een mesje en een pincet.

Belangstelling gewekt? Stuur dan nu alvast een mailtje naar ac.ivn.bo@gmail.com. Dit is nog geen opgave maar het is voor de organisatie belangrijk om te weten hoeveel belangstelling er in potentie is voor de cursus.

Hondsrug en Veenlanden

IVN Borger-Odoorn - 2019-2

Soms kan je het verschil maken.

Zij die de Nederlandse staat voor de rechter daagden voor het gevoerde stikstofbeleid moeten dat ook gedacht hebben. Natuurlijk gaan we als IVN Borger-Odoorn het klimaat niet redden, maar in onze directe leefomgeving kunnen ook wij het verschil maken. Dat doen we door mensen te inspireren door het enthousiaste verhaal van onze gidsen, door ons werk in de Idylle of door mee te doen aan de natuurwerkdag waar we dit jaar voor de zandhagedis het verschil kunnen maken. In Drouwen ontstaat iets moois door de herinrichting samen met bewoners van een parkje aan de Alinghoek en op de Lofardag hadden we veel leuke gesprekken met de bezoekers. Ons ledental stijgt gestaag en het vervolg van onze zadenactie voor meer bloemenweides is weer een succes. Op onze website beschrijven we het beheer van een bloemenweide als een 'avontuur met de natuur': je zaait, je beheert, stuurt bij, maar het blijft een verrassing wat het wordt. Zo is het ook met al onze activiteiten. Het is een verrassing wat het wordt en soms maak je het verschil. Ik wens je veel leesplezier.

Inhoud

- 2 Cursus Determineren van planten
- 3 Voorwoord en colofon
- 4/5 Drouwenerzand
- 6 Idylle
- 7 Distelvlinders
- 8 Natuurmoment van Koos Roggeveld
- 9 Eikenprocessierups
- 10 Wintervogels Lofar
- 11 Natuurwerkdag, Vogelexcursie, activiteitenagenda

Colofon

VOORZITTER:

Lidy Kuiper

SECRETARIS:

Jos Vink

PENNINGMEESTER:

Jan Veldman

REDACTIE:

Jos Vink, Jan Veldman en

Jaap de Bruijn

redactieadres:

kopijivnborgerodoorn@gmail.com

LAYOUT

Lenie Doornkamp

FOTOGRAFIE in dit nummer:

Jos Vink, Koos Roggeveld,

Geert Groenhof, Jelger Herder,

Albert Hoiting en

Lenie Doornkamp

FOTO'S VOORBLAD:

Drouwenerzand:

©Lenie Doornkamp

Lucifermos: ©Jos Vink

FOTO ACHTERBLAD

Buizerd met prooi, Lofargebied,

©Lenie Doornkamp

Drouwenerzand... een geducht natuurverschijnsel

AUTEUR: JOS VINK

Deel 1: Van stuifzand naar de eerste bossen

‘We passeerden een dorre en doodsche zandzee, allerakeligst van een rei naakte duinen en belten doorsneden en ingesloten. ‘t Is hier zoo bar en ongezellig, dat er een groote mate van kloekmoedigheid toe behoort, om niet van vrouwelijke angst en vreze aan elk zijner hoofdhairen een glinsterende zweetdruppel te zien hangen’.

In 1883 werden bovenstaande zinnen aan het papier toevertrouwd door een drietal wandelaars die een voettocht door Drenthe maakten. Ze beschreven het Drouwenerzand van toen. Het was een grote zandverstuiving.

Zandverstuiving

Waardoor is dit immense stuifzandgebied ontstaan? Overbegrazing door 1300 schapen van de Drouwener en Gasselter boeren en frequent plaggen waren de hoofdoorzaken. Maar er was meer. Over de Hondsrug liep een belangrijke verkeersader. De voorganger van de N34 zeg maar. Een zandweg in de vorm van karrensporen breed uitwaaierend over het zand. De wind had hier goed vat op, ook omdat het Drouwenerzand ook toen al heel droog was. Elders in Drenthe zit vaak een niet waterdoorlatende keileemlaag vlak onder de oppervlakte. Onder het Drouwenerzand vind je bijna geen keileem meer. Regenwater kan dus snel wegzakken naar de diepe ondergrond. Wel zit er relatief dicht onder het oppervlak iets anders, namelijk een geologische afzetting die 250 miljoen jaar geleden werd gevormd toen ons gebied werd bedekt door een tropische zee. De zoutpijler van Drouwen/Gasselte zit pal onder het Drouwenerzand en je komt hem na enkele honderden meters graven al tegen. Elders vind je onder het huidige oppervlak van Drenthe pas op drie kilometer diepte zout. Door het ontstaan van de zoutpijler zijn bovenliggende lagen naar boven gedrukt. Sommige geologen zien de aanwezigheid van de zoutpijler als een van de hoofdoorzaken van het ontstaan van zo'n enorme zandverstuiving op het Drouwenerzand.

Foto: Grazende schapen op het Drouwenerzand ©Lenie Doornkamp

Waarom grove dennen op voormalig stuifzand? De grove den is vrijwel de enige boom die wil groeien op kaal zand. De penwortels doordringen harde lagen en weten voedsel en water te vinden op plekken die geen enkel ander boom kan bereiken.

Zandheren van Drouwen

De zandverstuiving bij Drouwen en Gasselte was niet alleen voor de drie wandelaars uit 1883 een gruwelijk verschijnsel. Het was voor iedereen een geducht natuurverschijnsel waar niemand iets te maken mee wilde hebben. Niet voor niets noemden ze in Gasselte het gebied het Drouwenerzand en in Drouwen het Gasselterzand. De overlast was groot. In de loop van de negentiende eeuw gloorde er echter hoop. De strijd tegen het stuifzand was begonnen. De boeren van Drouwen stelden zogenaamde zandheren aan. Die kregen als taak om het oprukkende zand te beteugelen. Ze begonnen met het opwerpen van wallen en daarna plantten ze grove dennen. Ze lieten twee dennenbossen aanleggen. Het Voorste en het Achterste Bosch. Het eerste bos beschermde de Kampenesch. Het tweede beschermde de doorgaande weg tussen Gasselte en Drouwen.

Harm Tiesing

De bekende Borgerder schrijver Harm Tiesing die toen in Drouwen woonde schreef de volgende voor zijn tijd optimistische zinnen.

“Het Drouwenerzand was een geducht natuurverschijnsel. Onze eeuw heeft de bezwaren geheel overwonnen. Het terrein zal eenmaal, na den minder gunstigen boschgroeï geëgaliseerd worden en dan heerlijke Drentsche duinaardappels leveren. Zoo wacht Drenthe nog altijd in verschillende opzichten een betere toekomst”

Deze zinnen geven trouwens een leuk inkijkje in hoe toen en tot ver in de twintigste eeuw aangekeken werd tegen wat we nu als natuur koesteren. De bossen waren echter geen lang leven beschoren. Het Achterste Bosch groeide slecht door een keileemlaag waarop de boeren driftig keien verzamelden. Het Voorste Bosch verdween allengs door de behoefte aan brandhout. In 1890 was het Drouwenerzand weer een groot en kaal stuifzandgebied tot verdriet van Harm Tiesing die opnieuw noteerde wat hij waarnam.

“Alles werd woest en ledig en nadat de takken der gevelde bomen voor brandhout waren weggehaald, werd het groene mos weldra door dwarrelend zand bedolven”

In het huidige bos vinden we nog een heuvel die in die tijd ontstond. Deze heet nu de Kwartjesberg. De Kampenesch werd gedeeltelijk bedolven door zand en de weg moest bijna dagelijks ontdaan worden van een dik stuifzandpakket.

Foto: Drouwenerzand ©Jos Vink

Foto: Zandverstuiving ©Jos Vink

Oranjobond van orde

In 1903 werd de strijd tegen het zand opnieuw opgepakt. De in 1893 in Utrecht opgerichte Oranjobond van Orde kocht 300 ha grond. Deze bond had tot doel een dam op te werpen tegen het opkomend socialisme door maatschappelijke wanorde te bestrijden en trouw te zijn aan het Oranjehuis. Een doelstelling die te vergelijken is met de eerder opgerichte Maatschappij van Weldadigheid. De bond was onder meer actief in Assen (woningen Oranjobond) en bij de Lemelerberg (Park 1813). De Oranjobond van Orde werkte samen met de Kwartguldenvereniging voor heideontginning. Deze vereniging had als doel de heide te ontginnen tot landbouwgrond. Als je een kwartje betaalde werd je automatisch lid. De Oranjobond liet door de Heidemij een bebossingsplan maken. Dit plan werd vanaf 1915 uitgevoerd en begon ten oosten van de weg. Dit bos, ook weer bestaande uit voornamelijk grove den, beteugelde het zand voldoende. Het bos ontwikkelde zich niet al te best. Daarom werd gelukkig afgezien van bebossing van het oostelijk deel van het gebied. De dreiging van het zand was weg. Het Drouwenerzand werd later door de Heidemij verkocht aan een particulier die na de zware storm van 1972 het hevig toegetakelde bos in 1974 verkocht aan het Het Drentse Landschap. In de periode na de oorlog werd het stuifzand van het Drouwenerzand een publiekstrekker van de eerste orde. Autobussen met schoolkinderen reden tot de rand van de zandverstuiving. Mede door deze recreatiedruk bleef dit laatste stukje stuifzand bestaan.

Idylle

AUTEURS: DESIREE BERGSMA EN OEBELE HUITEMA

Nadat onze Idylle in oktober 2013 was ingezaaid moest er nog heel wat gebeuren om van het veld een echte "IDYLLE" te maken. Vooral veel maaien en altijd het maaisel afvoeren bleek het devies. Het ging niet snel, maar elk jaar werd het beter. We kunnen nu wel zeggen dat het een mooie bloemenweide is geworden. Veel schraler, minder gras, meer bloei. De vaste waardplanten/struiken beginnen ook aardig te groeien.

Ook AnneJan van de firma Van der Werf was in zijn verslag na de monitoring in 2018 tevreden over de vooruitgang.

Foto: Idylle Borger ©Lenie Doornkamp

Wat betreft de vlinders volgen we de landelijke trend. Ze worden nog niet massaal waargenomen. Met uitzondering van de distelvlinder. Dit jaar een geweldige invasie. Ze fladderden bij tientallen in onze idylle. Een lust voor het oog. Ook zagen we vrij veel wilde bijen, hommels en libellen.

Foto: Distelvlinder in de Idylle ©Jos Vink

Het beheer via de vlinderstichting is afgelopen. Dat gebeurt nu door onze IVN -afdeling in samenspraak met het Hunebedcentrum. Wij als Idylle-werkgroep proberen dit zo goed mogelijk te doen.

Ook dit voorjaar zijn we weer begonnen met een bijeenkomst om het komende seizoen voor te bereiden. Het tellen van de vlinders is geregeld. Het is de bedoeling dat er elke week minstens één keer geteld wordt. Ieder lid van de groep komt drie keer aan de beurt. Het valt nog steeds niet mee elke vlinder te herkennen. Het is daarom handig (en ook heel leuk) om met een of meer anderen te tellen. We kunnen van elkaar leren. Desiree en Oebele werken elke maandagmiddag bij het Hunebedcentrum. Om ongeveer twee uur hebben we dan altijd een "idylle-moment". Ook andere werkgroepleden kunnen dan langs komen (en natuurlijk ook andere geïnteresseerde IVN-leden). Het is jammer dat het oerpark nu omheind is, maar IVN-ers kunnen gratis naar binnen als ze voor de vlindertuin komen.

Foto: Gewone rolklover ©Lenie Doornkamp

Verder hebben we met de groep dit voorjaar een groot deel van de toch nog vele graspollen weggestoken. Het lijkt dat het goed gewerkt heeft. Ook hebben we op advies van AnneJan een paar stukken extra gemaaid en natuurlijk het maaisel afgevoerd.

Een jaarlijks weerkerende activiteit is het 'vlinderuitje'. Na Eelde , Stadskanaal, Muntendam in vorige jaren gingen we nu naar Zuidwolde. We liepen 'Het Vlinderommetje'. Een prachtige wandeling rond het dorp. Ongeveer zeven kilometer met een tuin met vlinderplanten, een Idylle en mooie bloemenweiden. Echt de moeite waard. Op onze website staat een lange lijst met planten, waarvan de zaden in het destijds ingezaaide mengsel zaten. Ook de aangeplante struiken worden genoemd. Wij proberen de planten die ondertussen in de idylle groeien te determineren. Tot nu toe hebben we gezien: wilde peen, jacobskruiskruid, paardenbloem, gele morgenster, kaasjeskruid, gewone rolklover, grote ratelaar, knoopkruid, rode klaver, witte klaver, sintjanskruid, streepzaad, vogelwikke, lupine, smalle weegbree, ringelwikke, oranje havikskruid, brunel. Planten herkennen is niet altijd eenvoudig. Zoals bijvoorbeeld het onderscheiden van geelbloeiende planten als biggenkruid, havikskruid, muizenoor, streepzaad en hun ondersoorten. Na ons uitje naar Zuidwolde weten we in elk geval een antwoord dat altijd goed is: een gele composiet. Meer over onze idylle en de werkgroep op onze website.

Invasie van Distelvlinders in 2019

AUTEUR: JOS VINK

In juni werd ons land overspoeld door distelvlinders. 2019 was een zogenaamd 'invasiejaar'; er zijn er dan heel erg veel. Dat deze vlinders een lange reis achter de rug hadden was te zien aan hun gehavende vleugels en de fletse kleuren. Maar hoe lang was die reis? En waarom zie je ze niet elk jaar in grote aantallen?

Foto: Eerste generatie distelvlinder, gezien op 14 juni 2019 ©Lenie Doornkamp

Foto: Distelvlinder in prachtkleed, op 6 augustus 2019 ©Lenie Doornkamp

Trekvlinder

De distelvlinder is een echte wereldzwerver. Zijn leven begint in de Sahel in Afrika. Van daaruit vliegt hij steeds verder naar het Noorden. Als de weersomstandigheden en windrichting goed zijn, kunnen zo grote aantallen distelvlinders ons land bereiken. In het voorjaar, vanaf begin juni, zagen we al veel distelvlinders, maar in de loop van die maand waren de meesten al weer verdwenen. Ze waren verder getrokken naar het Noorden, of doodgegaan. Maar dat was stilte voor de storm: eind juli kwam de volgende generatie uit de pop en dat zorgde in augustus voor een explosie van vlinders! Nog nooit zag ik zoveel distelvlinders in onze Idylle. De vlinders van deze zogenoemde zomergeneratie hebben nog een tijdje hier rondgehangen maar zijn nu allang weer zuidwaarts gevlogen. Want onze winters zijn te koud: ze kunnen niet tegen vorst.

Meerdere generaties

De trektocht is iets van meerdere generaties. De vlinders die ons land halen, zijn de kleinkinderen van de vlinders die vanuit de Sahel vertrokken. Rond december kruipen de distelvlinders in Midden-Afrika uit de pop. Ze vertrekken dan van hun geboortegrond en vliegen over de Sahara. In Noord-Afrika zit de trektocht er op en planten de vlinders zich voort. Ongeveer een maand later, het is dan februari, steken de nieuwe distelvlinders de Middellandse Zee over naar Zuid-Europa. En daar herhaalt de cyclus zich nog een keer. In april gaat de volgende generatie, dit zijn dus al de 'kleinkinderen' van de distelvlinders die in januari vertrokken, nog verder noordwaarts. Die vlinders komen normaal gesproken rond het begin van mei Nederland binnen, maar dit jaar was dat bijna een maand later. Dat had te maken met het weer in Duitsland. Ze trokken aanvankelijk met een boog langs ons land heen en kwamen massaal in Scandinavië terecht. Tijdens onze fietstochten in Denemarken zag ik duizenden exemplaren. Het weer en de windrichting zijn altijd bepalend voor hoeveel distelvlinders er uiteindelijk in Nederland aankomen en wanneer. Is het in Afrika te droog, dan zijn er maar weinig rupsen die vlinder worden omdat voedsel dan schaars is. Tien jaar geleden, in 2009, was er ook sprake van een invasie van distelvlinders in Nederland. Ik hoop dat we niet opnieuw tien jaar moeten wachten! De vlinders die ik in augustus zag waren in 'prachtkleed'. Niet voor niets noemen de Engelsen de distelvlinder 'painted lady' en spreken de Fransen over 'la belle dame'.

Natuurmoment

VAN KOOS ROGGEVELD

Mijn ouders hebben mij altijd op de natuur geattendeerd. Maar de liefde en interesse voor de natuur kreeg ik al als jochie van een jaar of 14. Toen kwam ik al met mijn familie op Ameland. Ik ging toen veel, vooral met mijn broertje, de duinen in. We zagen van alles; uiteraard veel duinplanten, maar ook reeën en vogels waaronder roofvogels. Ooit stond ik op een smal duinpaadje oog in oog met een jonge Velduil die een meter of twee voor mij op het pad zat. Hij zat mij met z'n grote ogen roerloos aan te staren. Op het strand vonden we schelpen en andere aangespoelde levende of dode dierlijke resten.

Tegenover ons op de camping stond een leraar biologie, de heer Scheepmaker. Op een gegeven moment vonden wij tijdens één van onze wandelzoektochten een wel heel bijzonder plantje in de duinen, op een aardige afstand van de camping. Het was midden in de zomer, maar daar stonden zeer vele 'crocussen'. Dat vonden zelfs wij heel erg vreemd! We hebben toen even heel goed rondgekeken en zagen dat er wel meer dan honderd planten stonden. Het zou wel niet zo erg zijn om er één van te plukken, zodat we deze aan de overbuurman de bioloog konden laten zien. Zo gezegd, zo gedaan. Wij met de geplukte plant naar de heer Scheepmaker getogen. Hij was zeer verbaasd dat we deze plantensoort hadden gevonden en wilde dolgraag dat we hem de groeiplaats lieten zien. De plantensoort was klokjesgentiaan, hadden wij nog nooit van gehoord, en deze was wel heel erg bijzonder!

Foto: Plantenpers ©Koos Roggeveld

Dus toen ben ik met de heer Scheepmaker naar de groeiplaats gelopen. Onderweg vertelde hij me van alles en nog wat over vooral planten maar ook dieren in de duinen. Ik vond dit heel erg leuk. Hij adviseerde mij om een herbarium te maken en aan mijn vader vroeg ik toen of hij voor mij een droogpers wilde maken. Dat heeft hij gedaan. En wat voor een droogpers! Groot en zeer stevig. Ik gebruik de droogpers nu nog steeds. Ook kreeg ik toen het boekje Wat vind ik in de Duinen van Dr. W.J. Prud'homme van Reine, waar ik veel uit geleerd heb. Het boekje en de gedroogde planten van het allereerste begin heb ik ook nog steeds.

Zo is de belangstelling voor de natuur in het algemeen en planten in het bijzonder voor mij begonnen.

Foto: Gedroogde klokjesgentiaan ©Koos Roggeveld

Foto: ©Koos Roggeveld

Koos Roggeveld, de schrijver van dit natuurmoment bereidt zich op dit moment voor op de floracursus voor beginners. Zo treedt hij in de voetsporen van de heer Scheepmaker, die lang geleden de belangstelling voor planten bij hem aan wakkerde.

De eiken-processierups

...EN WAT WE ER AAN DOEN

DOOR: GEERT GROENHOF EN PETRA HURKMANS, OPGETEKEND DOOR JAAP DE BRUIJN

Nu de zomers warmer worden en de winters milder krijgen we meer last van plaaginsecten en hun rupsen. Bomen worden kaalgevreten door rupsen van spanners, grote en kleine wintervlinders en eikenbladrollers. Maar we hebben vooral veel last van de eikenprocessierups. Naast vraat veroorzaken zijn haartjes jeuk bij mensen, honden en vee. Het is oppassen geblazen, want je bouwt bij iedere blootstelling meer allergie op.

Foto: Nest eikenprocessierups ©Jos Vink

De verspreiding van de eikenprocessierups begon in het zuiden van het land en trok in een aantal jaren naar het Noorden. Vooral de provincies met veel eiken zoals Noord-Brabant en Drenthe zijn getroffen. Het is daarom wel merkwaardig dat Friesland eerder werd besmet dan Drenthe. Als de rupsen een boom hebben kaalgevreten kruipen zij in colonne naar een volgende. De verspreiding gebeurt echter door de vlinder. Als hij uit de cocon kruipt zoekt hij een waardplant tot op 20 km afstand. Water

vormt een barrière. Het Oranjekanaal heeft de verspreiding een tijdje tegengehouden. Hij houdt ook niet van bossen. Hij doet het vooral goed in lanen met eiken.

De bestrijding is lastig. De beestjes zijn slim. Als het te warm wordt graven zij een nest aan de voet van de boom. Als de omstandigheden ongunstig zijn om te verpoppen leven zij soms een jaar langer als rups. Tegen kou zijn zij ook goed bestand. Het blijkt dat zij zelfs een tijdje in de vriezer kunnen overleven. Binnen de bebouwde kom en op plaatsen waar veel mensen komen haalt de gemeente de nesten weg. Daarnaast wordt geprobeerd om de plaag in toom te houden met biologische bestrijding.

Foto: Eikenprocessierups ©Geert Groenhof

De gemeente heeft totaal 253 nestkasten voor koolmezen opgehangen aan laanbomen langs wegen in verschillende dorpen in de hoop dat koolmezen kunnen bijdragen aan het bestrijden van de rupsen. In de maand september gaat de gemeente de nestkasten monitoren en schoonmaken. De gegevens worden bijgehouden in een Excellijst en er zal een eindverslag van het project worden gemaakt. Plaatselijk Belang Eeserveen heeft aan de Brammershoopstraat 55 nestkasten geplaatst en hier waren er 47 van bezet. In samenwerking met het IVN zijn er ook 150 nestkasten uitgedeeld aan bewoners uit de gemeente. Het is belangrijk om ook andere vormen van biologische bestrijding toe te passen. Daarom hangen we dit jaar ook 25 vleermuiskasten op. En we proberen met bloemenmengsels en aangepast maaibeheer te zorgen dat er een goede biotoop voor sluipwespen en gaasvliegen ontstaat. Soms moet je geduld hebben voordat je resultaat ziet. Vorig jaar hebben we een bloemenmengsel ingezaaid langs de weg Exloo-Buinen. In eerste instantie leek dit mislukt maar nu, in het tweede jaar, slaat het aan. We wachten nu in spanning af of al deze maatregelen bijdragen aan het beheersbaar houden van de rupsenplaag.

Wintervogels in het Lofargebied

AUTEUR: ROELOF MANTING

In het broedseizoen is het Lofargebied prachtig. De zang van de kleurrijke blauwborst, de hoemp van de roerdomp, gillende waterrallen, schommelende bruine kiekendieven boven het riet... Er is vrijwel altijd wel wat om enthousiast van te worden.

En in de winter? Het kan er snoeihard waaien. Striemen regent die je in een mum van tijd doorweekt. Het begrip '–gevoelstemperatuur' is soms meer dan duidelijk.

Daar ga je dan toch niet naar toe om te gaan vogelen? Blijf lekker thuis denk je al snel. Maar wuivend riet of een zware regenbui, die op enkele honderden meters afstand blijft, kunnen ook mooi zijn. Sneeuw betovert het gebied. Prachtige voortjagende wolkenpartijen en natuurlijk ook aangenaam windstil, zonnig weer met de bijbehorende gevoelstemperatuur.

Zo heeft ieder jaargetijde haar charmante en minder charmante eigenschappen. En dat geldt ook voor het Lofargebied.

Watervogeltellingen

Gerard Middelkoop en ik zijn gedurende de maanden oktober tot en met maart bezig met het uitvoeren van zogenaamde watervogeltellingen voor Sovon. Dit is een non-profit organisatie die het wel en wee volgt van Nederlandse vogels.

De in het broedseizoen aanwezige bruine kiekendief zie je alleen bij hoge uitzondering. Dit is geen typische wintergast. De blauwe kiekendief (zeldzame gast in het broedseizoen) is nu wel aanwezig. Ook een jagende slechtvalk is niet ongewoon. In de wintertijd is de buizerd altijd aanwezig. Tot wel tien exemplaren in een vrij klein gebied, zittend op de kenmerkende antennes van Astron.

Soms zie je een ruigpootbuizerd. Die komt uit meer noor-

delijke streken (Wit-Rusland, Polen of Scandinavië). Steltlopers zoals de kieviten en witgatjes zie je ook regelmatig. Op braakliggende percelen zitten vaak groenlingen, putters, vinken, sijzen en houtduiven.

In de aanwezige slenken en plassen zijn allerlei watervogels aanwezig. Veel eendensoorten die je met behulp van een vogelgids vrij gemakkelijk kunt determineren. De wilde eend (Donald Duck geluid), smienten (kenmerkend fluitend geluid), wintertalingen (snelle kleinere eend) en slobbeend (bijzonder grote eendensnavel). En verder onder meer de pijlstaart, kraakeend en nijlgans (dit is ook een eendensoort).

Meerkoeten foerageren nu vreedzaam in tegenstelling tot het broedseizoen waarin ze vaak onderling kibbelen. Altijd aanwezig zijn overwinterende grote zilverreigers. Vaak tientallen tegelijk, zodat de meer bekende blauwe reiger in de minderheid is. Ook knobbelzwanen, al dan niet in groepen (meerdere families bijeen), verblijven in het gebied. Wilde zwanen die zelden in Nederland broeden bezoeken in de winterperiode het Lofargebied regelmatig. De roep van deze zwaan, een kenmerkende luide 'honk', lijkt in de verte wel een beetje op die van de kraanvogel. Deze zwanensoort heeft een opvallende grotendeels gele snavel.

Ganzen

De vogels die in de winter het meest opvallen zijn de ganzen. Er zijn verschillende soorten die met behulp van een vogelgids goed van elkaar zijn te onderscheiden. Ik noem de grauwe gans, de rietgans, de kolgans en de brandgans. Maar er zijn meer soorten. Als je goed luistert is het vrij eenvoudig om ze te onderscheiden van elkaar. Denk bij de grauwe gans aan de boerderijganzen die waakzaam op het erf aanwezig zijn. De rietgans drukt vaak 'tweemaal op de claxon', en laat een kort opeenvolgend gegak horen. De kolgans laat een vaak gillerig gakkend geluid horen en de brandgans heeft een wat "blaffend" gakkend geluid.

Grauwe ganzen en brandganzen zijn in de winter duidelijk in de minderheid in het Lofargebied. De rietgans (ook wel toendrarietgans) en de kolgans komen vanaf oktober vanuit noordelijke streken binnen gevlogen. De aantallen variëren sterk. Soms enkele honderden maar we telden er ook 8000 op één dag.. Het is maar net wat de vogel die dag als foerageergebied heeft uitgekozen. Wij mensen ervaren het soms als koud en onaangenaam maar het Lofargebied is voor deze vogelsoorten een perfect overwinteringsgebied. Hierdoor kunnen ze in het voorjaar in een uitstekende conditie terugkeren naar hun broedgebied in Noord-Europa.

Foto's: Buizerd op antenne en Grote zilverreigers ©Albert Hoiting

Natuurwerkdag 2019

Activiteiten 2019 en 2020

Zaterdag 2 november is weer natuurwerkdag. Vele duizenden vrijwilligers trekken het veld in om de natuur een handje te helpen. IVN Borger-Odoorn doet weer mee en zelfs op twee plekken. De natuurwerkgroep Valthe e.o. gaat, op verzoek van Staatsbosbeheer, in het Molenveld aan de slag met het realiseren van voortplantingsplekken voor de zandhagedis. De werkgroep 't Ven zal de strijd met het woekerende groen aan de oever van het vennetje ten westen van de afslag van de N34 bij Exloo aangaan. Wij hopen daarmee beter zicht op het ven te krijgen en een goede biotoop voor bijzondere planten te creëren. Opgave kan via de website www.natuurwerkdag.nl

Foto: Zandhagedis ©Jelger Herder

De zandhagedis is een forse hagedis. In de voortplantingstijd zijn de mannetjes onmiskenbaar. Ze hebben dan een felgroene kleur op kop en flanken. In Drenthe is de zandhagedis zeker niet algemeen. Onze gemeente (Hondsruggedeelte) is een kerngebied voor deze soort. Vandaar dat de natuurwerkgroep Valthe zich graag inzet om hun leefgebied te optimaliseren. Op heideterreinen zoeken ze de meest zandige gedeeltes op en die worden steeds zeldzamer. Het nu heel erg actuele stikstofprobleem is één van de belangrijkste oorzaken. Deze meststof die rijkelijk in natuurgebieden neerslaat zorgt er namelijk voor dat steeds meer grassen de heide overwoekeren.

In 2019 resteren nog een paar activiteiten. In onze nieuwsbrieven en op onze website besteden we daar uitgebreid aandacht aan.

Op 24 oktober, aanvang 20.00 uur is er een lezing van Tonnie Sterken over de das in Drenthe. Tonnie heeft vele uren bij dassenburchten doorgebracht en daar leuke filmpjes gemaakt. Ze zijn bekend van Roeg tv. De lezing is zoals gebruikelijk in de Granietzaal van het Hunebedcentrum.

De natuurwerkdag op 2 november wordt elders op deze pagina aangekondigd. Op 15 november tenslotte is de traditionele filmavond in de filmzaal van het Hunebedcentrum. Op het programma staat de vorig jaar in première gegane bioscoopfilm *Wildernis in Drenthe*. Een film die elke natuurliefhebber gezien moet hebben en als je hem al gezien hebt zeker twee of meer keer het bekijken waard is.

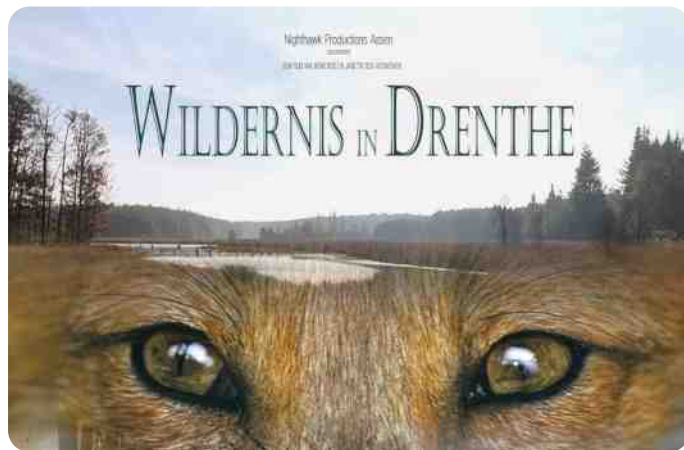

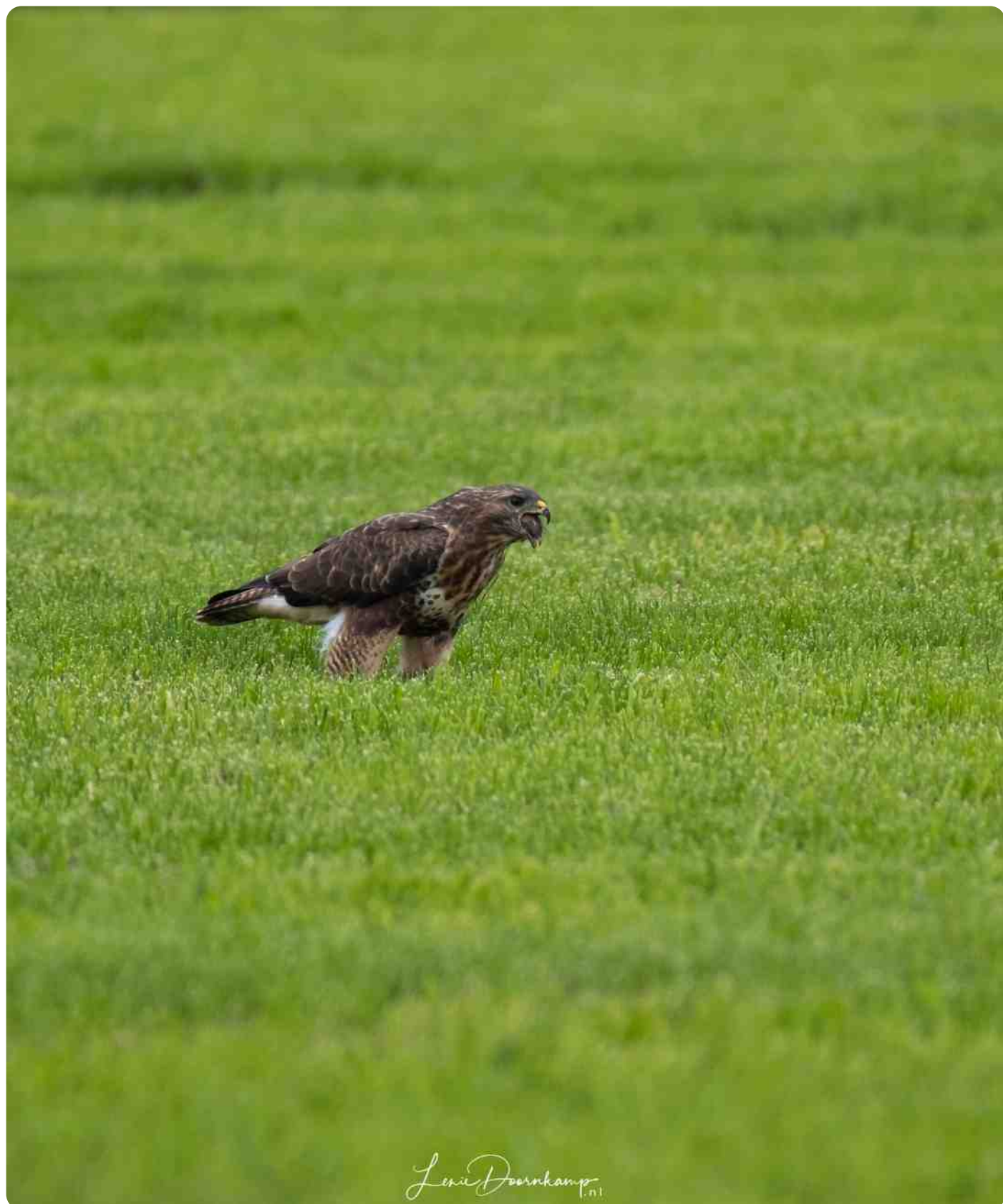
Foto: Wildernis in Drenthe ©Henk Bos

Het programma voor volgend jaar is in de maak. De activiteitencommissie is bezig met de afronding. In de jaarvergadering op 13 februari wordt het programma gepresenteerd maar ook in januari is er al een leuke en interessante activiteit, namelijk een lezing van Hans Dekker over Biodiversiteit, een heel erg actueel thema. De lezing is op dinsdag 21 januari.

ivn natuur
educatie
Borger-Odoorn

Beleef de natuur

Lenie Doornkamp
nl